

Ünite 2: Türk Dilinin Gelişimi ve Tarihsel Dönemleri

Türkçenin yaşı

Türkçe, Ural-Altay dil ailesinin Altay koluna mensup kabul edilir. Bu kabul, Türkçenin öncelikle Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japonca gibi Altay dilleri ile daha sonra da Macarca, Fince vb. Ural dilleriyle akraba olduğu anlamına gelmektedir.

Türkçenin Altay dillerinden ne zaman ayrılıp bağımsız bir dil olarak kullanıldığına dair kesin yargıda bulunmak zordur. Türkçenin ilk yazılı izlerine, Sümerlerden kalan tabletlerde rastlanır. Bu nedenle, Türkçenin yaşının bugünden en az 8500 yıl geriye gittiği düşünülür.

Sümercenin bugün yaşayan birtakım dillerle ilişkisi tartışılan konulardandır. Atatürk de bu tartışmalara ilgisiz kalmamış, 1935 yılında Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesini kurularak bu tür konuların araştırılmasını istemiştir.

Konuyla ilgili önemli bir çalışma yayınlayan Osman Nedim Tuna (1990), Sümerce ve Türkçe arasındaki ilişkiler konusunda yaptığı araştırmaların sonucunda Sümerce ve Türkçe arasında 168 ortak kelime tespit etmiştir. Bu kelimeler akrabalıktan ya da kelime alışverişinden kaynaklanmış olabilir.

Türklerin ana yurdunun neresi olduğu konusu da tartışmalıdır. Fakat genel kabul, Altay dağları çevresi, Baykal gölü çevresi ya da Karadeniz ile Hazar arasındaki bozkırların Türklerin ana yurdu olduğu şeklindedir. Türklerin çok erken devirlerde yaşamaya başladıkları atlı konar-göçer hayat tarzı, ana yurt konusundaki belirsizliğin temel nedenidir.

Bugünkü bilgilerimize göre Türkçenin ilk yazılı belgesi MS 687-692 yıllarına tarihlenen çöyr yazıttır. Takat Türk yazı dilinin yaşı konusundaki çalışmalarıyla tanınan dil bilimci Doğan Aksan (2004), Köktürk Yazıtları'nda bulunan eşanlamlıları, çok anlamlıları ve ileri öğeleri dikkate alarak Türk yazı dilinin yaşının çok eskilere gitmesi gerektiğini belirtir.

Türkçenin tarihi dönemleri

Türkçenin yine çok erken devirlerde *Eski Doğu Türkçesi* ve *Eski Batı Türkçesi* diye adlandırılan iki kola ayrıldığı genel kabul gören bir durumdur. Bir dilin konuşurları, bölünüp farklı coğrafyalarda yaşamaya başladığında dillerinde zamanla çoğalıp fark edilir duruma gelen değişiklikler görülür. Zaman geçtikçe artan bu değişiklikler, kolların başka başka dillerle ilişki içinde olmasıyla daha da artar.

Türkçenin yazıyla izlenemeyen karanlık dönemlerin adlandırılmasında bilim adamları arasında birtakım farklılıklar görülmektedir.

Hun dönemi: 11 un devletinin kurucuları ve hâkim unsuru Türklerdi. Hunların dili ile ilgili veriler Çin kaynaklarında kayıtlıdır. Çin kaynaklarında tespit edilen ve Bunlara ait olan bazı kelimeler şunlardır:

Tengri, kut, il, törü, yabgu, ordu, sü, börü, temir, kural (silah), kapagçı (bekçi), bitigçi (yazar) vb.

Eski Türkçe dönemi: Türkçenin MS 5.-10. Yüzyılları *Eski Türkçe Dönemi* olarak adlandırılabilir. Eski Türkçe Dönemi, kendi içinde *Köktürk* ve *Uygur* dönemleri olmak üzere ikiye ayrılır.

Türkçenin bilinen ilk ve hacimli yazılı belgeleri Köktürklerden kalmaz. Bunların en hacimlileri *Köl Tigin (732)*, *Bilge Tonyukuk (725-726)* ve *Bilge Kağan(735)* yazıtlarıdır. Bu yazıtlar, 1893'te Danimarkalı bilgin V. Thomsen tarafından okunmuş, ilk yayın ise Alman asıllı Rus türkolog W. Radloff tarafından yapılmıştır.

Uygurlar daha çok kâğıtlara yazılmış edebî ürünler bırakmışlardır. Ancak Köktürklerdeki geleneğe uygun olarak Ötügen Uygur Kağanlığı Dönemi'nden kalına taşlara yazılmış pek çok yazıt da vardır.

Güneye göçüp küçük devletçikler kuran ve tam olarak yerleşik hayata geçen Uygurlar, bozkır hayatlarına ait pek çok gelenekten uzaklaştılar. Orhun yazısını bırakıp dillerini çeşitli alfabelerle yazıya geçirdiler. Ayrıca aralarında Maniheizm, Budizm, Nasturilik, Brahmanizm vb. dinleri kabul edenler oldu. Bu dinlerin etkisiyle dinî bir edebiyat gelişti

ve Çince, Tibetçe vb. komşu dillerden pek çok eser Uygurcaya tercüme edildi. Ağırlıklı olarak tercümeyle dayalı ve dinî bir edebiyat olan Uygur edebiyatında hayatın farklı alanlarına dair metinler de vardır. Uygurlardan günümüze yalnızca düz yazı metinler değil, şiirler de kalmıştır.

Orta Türkçe dönemi: Türklerin Satuk Buğra Han zamanında İslamiyet'i benimsemelerinden sonra hem din değişikliğinden, hem de dilin iç bünyesindeki bazı değişmelerden dolayı Eski Türkçe döneminin kapandığı, Orta Türkçe döneminin başladığı kabul edilir. X. yüzyıldan başladığı kabul edilen bu dönem de kendi içerisinde Karahanlı ve Harezmi Türkçesi olmak üzere ikiye ayrılır.

Karahanlı Türkçesinden günümüze kalan eserler *Kutadgu Bilig*, *Dîvânü Lügâti't-Türk*, *Atebetü'l-Hakâyık*, *Dîvân-ı Hikmet* ve *Kur'ân Tercümesidir*.

Harezmi Dönemi'nden kalan eserler ise *Mukaddimetü'l-Edeb*, *Muinü'l-Mürîd*, *Hüsrev ü şirin*, *Muhabbetnâme*, *Nehcü'l-terâdis* vb. eserlerdir.

Türkçe on ikinci yüzyıl sonlarına kadar tek yazı diline sahipken bu tarihten sonra birbirinden oldukça uzak coğrafyalarda üç ayrı yazı dili hâlinde gelişmeye başlamıştır. Bu yazı dilleri Kuzey (Kıpçak) Türkçesi, Doğu (Çağatay) Türkçesi ve Batı (Eski Oğuz ya da Eski Anadolu) Türkçesidir.

Kuzey Türkçesi: Kıpçak Türklerinin yazı dilidir ve Altınordu döneminde oluşan edebî dilin devamıdır. Asıl Kıpçak sahasında yani Karadeniz'in kuzeyinde bu lehçeyle oluşturulan en önemli eser Avrupalılar tarafından yazılmış olan *Codex Cumanicus*'tur. Kuzey Türkçesinin asıl eserleri Mısır'da Kölemenler zamanında yazılmıştır. Mısır ve Suriye'de başta sözlük ve gramerler olmak üzere pek çok Türkçe eser yazılmıştır.

Ayrıca Karadeniz'in kuzeyi ile Kafkaslar bölgesinde Kuzey Türkçesiyle Ermeni harfli dinî bir edebiyat oluşmuştur. Bu edebiyatın diline bazı bilginler *Ermeni Kıpçakçası*, bazı bilginler ise *Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi* der.

Doğu (Çağatay) Türkçesi: Müsterek Türkistan Türkçesi olarak da anılan Çağatay Türkçesi: esas dil malzemesi bakımından Uygur, Karahanlı çizgisinin devamıdır; ancak bu yazı dillerinde fazla görülmeyen Arapça ve Farsça unsurlar, İslam dininin yaygınlaşp iyice yerleşmesi dolayısıyla Çağatay Türkçesinde çokça görülür.

On dördüncü yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar devam eden Çağatay Edebiyatı; *Klasik Öncesi Devir*, *Klasik Devir* (*Nevayî Devri*) ve *Klasik Sonrası Devir* olmak üzere üçe ayrılarak incelenir. Klasik öncesi devir Lütü ve Sekkaki; Klasik devir ise Ali Şir Nevayî, Hüseyin Baykara, Babür ile temsil edilir.

Batı (Eski Oğuz) Türkçesi: Büyük Selçuklu Devleti'nin Anadolu'yu fethetmesi, bu bölgeye büyük çoğunluğunu Oğuzların oluşturduğu Türk kitlelerinin göç edip yerleşmesine yol açtı. On üçüncü yüzyılda Cengiz Han'ın önünden kaçan Türklerin de Anadolu'ya yerleşmesiyle bölge büyük ölçüde Türkleşmiş oldu. Aym yüzyılda Oğuz Türkçesi edebî dil olarak kullanılmaya başlandı.

Batı Türkçesinin ilk dönemine *Eski Oğuz Türkçesi* ya da *Eski Anadolu Türkçesi* denir. Bu dönem on ikinci yüzyıl sonlarında başlar ve 15. yüzyıl sonlarında tamamlanır. Eski Oğuz Türkçesi yalnızca Anadolu'da değil, Azerbaycan, Irak ve Suriye'de de kullanılmıştır. Bu dönemde eser veren bazı isimler şunlardır: Mevlana'nın oğlu *Sultan Veled*, *Yunus Emre*, *Ali*, *Şeyyad Hamza*, *Gülşehrî*, *Aşık Paşa*, *Ahmet Fakih*, *Hoca Mesut* vb.

Türkçenin yazımında kullanılan alfabeler

Tarihte Türkler kadar dillerini farklı alfabelerle yazmış millet azdır. Türkçenin pek çok farklı alfabelerle yazılması Türk milletinin yaşadığı hayat tarzıyla doğrudan ilgilidir. Bütün tarih boyunca din, kültür ve medeniyet çevresi değişiklikleri, alfabe değişikliklerinin başlıca nedeni olmuştur. Tarihi tecrübe özellikle din ile alfabenin birbiriyle çok ilişkili olduğunu gösterir.

Türklerin tarihte ve bugün kullandıkları alfabeleri kısa kısa şöyle tanımlayabiliriz:

Köktürk alfabesi: Türkçenin bilinen en eski alfabesidir. Köktürk yazısı, Uygur Kağanlığı ve Kırgız Kağanlığı dönemlerinde de kullanılmıştır. Bu yazı çoğunlukla taşlar üzerine kazınmıştır. Fakat başka malzemelere ve *İrk Bitigaah* eser gibi kağıda yazılmış metinler de bulunmaktadır.

Bu yazının kökeniyle ilgili farklı görüşler vardır. Köktürk yazısının İskandinavlıların ve Germanlerin kullandığı Runik yazıdan, Grek yazısından, Küçük Asya'daki Yunan yazı sisteminden, Arami, Pehlevi ya da Soğd alfabesinden, İskandinav ile Arami yazısının karışımından, Arami yazısı ve Türk damgalarının karışımından, Türk damgalarından ya da Soğut ve Pehlevi yazısı etkileriyle beraber Türk damgalarından doğmuş olabileceği düşünülmektedir.

Mani Alfabesi: Uygur kağanı Böğü'nün, 762'de Mani dinini kabul etmesinden sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bu alfabeyle yazılmış metinler Doğu Türkistan'da Turfan civarında bulunmuştur. Mani alfabesiyle yazılmış Türkçe

metinler, genellikle dinî içeriklidir ve fazla değildir.

Soğut alfabesi: Bu alfabe, Türklere VIII. yüzyılda gelmiş ve kısa zamanda birtakım değişikliklerle Uygur alfabesi olmuştur. Türkçenin seslerini yazıya geçirmek bakımından çok yetersiz olan bu yazı Türkler tarafından ticari amaçla kullanılmıştır. Birinci Köktürk Kağanlığı zamanında VI. yüzyılda dikilmiş olan Bugut yazıtının dili de Soğutçadır.

Uygur alfabesi: Uygurların Soğutlarla geliştirdikleri siyasî ve ticari ilişkiler sonucunda Budizm'e ve Maniheizm'e yönelmeleri yazının da değiştirilmesi sonucunu doğurdu ve Soğut yazı sistemi geliştirilerek Uygur alfabesi oluşturuldu.

Bu alfabe Hitaylar, Moğollar, Mançular, Kalmuklar, Buryatlar gibi halkların yanı sıra XI.-XV. yüzyıllarda Çağatay, Altmordu ve Kıpçak sahalarında, VIII-XVII. yüzyıllarda ise Doğu Türkistan, Harezm, Altın Ordu bölgelerinden İstanbul'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada kullanıldı.

Brahmi alfabesi: Daha çok Budist Uygurlar tarafından kullanılan ve Budizm'le ilgili eserler yazılan Brahmi alfabesi Hindistan kökenli bir yazı sistemidir. Din dolayısıyla kullanılan alfabelerdendir.

Tibet yazısı: Uygur kağanlığı döneminde Tibetlilerle ilişkilerin arttığına bir göstergesi olarak Tibet yazısı Uygurlar arasında kullanılmaya başlanmıştır. Bu yazı da Brahmi yazısı gibi çok kullanılmamıştır.

Süryani alfabesi: Hristiyan misyonerler Türkler arasına ikinci yüzyılda girmişler ve bu dinin Nasturi mezhebi VII. yüzyılda Türkler arasında yayılmaya başlamıştır. Bu dönemden kalma Süryani harfli Türkçe metinler bulunmaktadır.

İbrani alfabesi: Köktürk Devleti'nin en batı ucundaki bir Türk boyu olan Hazarlar kendi devletlerini kurduktan sonra Köktürk alfabesi yanında İbrani alfabesini de kullanmıştır. Ancak Hazarlardan günümüze bu alfabe ile yazılmış belge kalmamıştır. Bu yazının dokuzuncu yüzyılda Museviliğin Karay mezhebine giren Hazar Türklerinin kağanlık sülalesince kullanıldığı sanılmaktadır. XVI. yüzyıldan beri İbrani alfabesini kullanan Karaylar, bugün bu alfabeyle yalnızca dinî metinlerinde ve ibadet amaçlı kullanılmaktadır.

Ermeni alfabesi: Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi metinleri, özellikle Kafkaslar'da ve Karadeniz'in kuzeyinde karşımıza çıkar. Dar bir alanda din dolayısıyla ve kısa bir zaman diliminde kullanılan alfabelerdendir.

Grek alfabesi: Bu alfabe, Anadolu'da Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine bağlı Karamanlı Türkler tarafından XVIII-XX. yüzyıllar arasında kullanılmıştır. Bu alfabeyle çok sayıda eser verilmiştir. Lozan antlaşmasıyla bu alfabenin kullanımı sona ermiştir.

Arap alfabesi: (İncelikle Karluklar, Karahanlılar, İdil Bulgarları ve Oğuzlar arasında yayılan İslamiyet, Türklerin Arap alfabesini benimsemesi beraberinde getirmiştir. Arap alfabesi Türkler arasında İslamiyet'in kabul edilmesinden XIX. yüzyıla kadar geleneksel şekliyle kullanılmıştır.

XIX. yüzyıldan başlayarak bu alfabenin Türkçenin yazımında yetersiz olduğu anlaşılmaya ve yazılmaya başlanmıştır.

Arap alfabesi Türkçenin yazımında dünyanın çeşitli ülkelerinde, özellikle İslam coğrafyasında bugün de yaygın olarak kullanılan alfabelerden biridir.

Kiril alfabesi: İlk olarak Türk dil ailesinin bir üyesi olan Çuvaşçanın hemen ardından Yakut, Altay ve Şor Türkçesinin yazımı için uygulanmıştır.

1926'da yapılan Bakü Türkoloji Kongresi'nde bütün Türklerin, Latin alfabesini kullanması yolunda bir karar alınmış ve çuvaşlar dışında kalan bütün Türk toplulukları bu kararı uygulamışlardır. Daha sonra Moskova'nın aldığı karar üzerine pek çok Türk halkı tekrar Kiril alfabesine geçmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsız olan Türk Cumhuriyetlerinden bir kısmı yeniden Latin alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Bugün Rusya federasyonu içerisinde yaşayan bütün Türk halklarıyla Kazakistan ve Kırgızistan Kiril alfabesini kullanmaya devam etmektedirler

Latin alfabesi: Latin alfabesinin Grek alfabesinden doğduğu kabul edilmektedir. Bu alfabe, Türkçenin yazılmasında çeşitli coğrafyalarda XIV. yüzyıldan beri kullanılmaktadır. Türklerin kendi dillerini bu alfabeyle yazmalarına ise XX. yüzyıl başlarından itibaren rastlanır. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1 Kasım 1928'de çıkarılan bir kanunla Latin alfabesine geçilmiştir.

Türkiye Türkçesi

Oğuz Türkçesi, ana dilden ayrılıp kendi şartlarında gelişmiş ve Türkçenin bir lehçesini oluşturmuştur. Daha sonra Oğuz Türkçesinin Türkiye

Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve Gagauz Türkçesi gibi kolları ortaya çıkmıştır.

1040 yılında Dandanakan savaşını kazanan Oğuzlar, Selçuklular zamanında Anadolu'yu Türkleştirmişlerdir. Anadolu'nun Türkleşmesi, Anadolu Selçukluları ve Beylikler zamanında tamamlanmıştır.

Selçuklulardan günümüze kalan Türkçe eser yoktur. Ancak Beylikler devri, Oğuz Türkçesinin yazı dili olduğu ve pek çok eser bıraktığı dönemdir. Ancak XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da Oğuz Türkçesi temeline dayalı bir yazı dili oluşmuş ve bu yazı dili kesintisiz devam ederek bugünkü yazı dilimizi doğurmuştur.

Oğuz lehçesini esas alarak Anadolu'da gelişen Türk yazı dilini birtakım tarihî dönemlere ayırmak gerekmektedir. Bunlar; XV. yüzyıl sonlarına kadar *Eski Oğuz Türkçesi*, XX. yüzyıl başlarına kadar *Osmanlı Türkçesi* ve bu tarihten sonrası da *Çağdaş Türkiye Türkçesi* olarak adlandırılabilir. *Osmanlı Türkçesinin* başlangıcı XVI. yüzyıla dayanır. XIX. yüzyılda yayınlanan Tanzimat Fermanı, Osmanlı toplumu için pek çok konuda dönüm noktası olarak kabul edilir.

Çağdaş Türkiye Türkçesi

1911'de Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in başlattığı *Yeni Lisan* hareketi Osmanlı Türkçesinin sonunu getirir. Ömer Seyfettin, Genç Kalemler dergisinde yazdığı yazılarda İstanbul halkının konuşma diline dayanan yalın bir dil teklif eder ve önceleri çok büyük tepkilerle karşılaşan bu görüşler, zamanla pek çok edebiyat, bilim ve fikir adamı tarafından benimsenip kullanılmaya başlanır. Özellikle Ziya

Gökalp'in de katılmasıyla "Yeni Lisan" hareketi çok güçlenir. Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Aka Gündüz, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Yahya Kemal, Mehmet Akif gibi şair ve yazarlar eserlerini yalın bir dille yazar.

Şu anda Türkiye'de Türkçeyle her gün yüzlerce kitap, gazete ve dergi yayınlanmakta ayrıca yine yüzlerce radyo ve televizyon Türkçe programlar yayınlamaktadır. Bu yönüyle bakıldığında da Türkçe önemli bir basın-yayın dilidir. Devlet ve toplum hayatı Türkçeyle yürümektedir.

Türk dili çalışmaları

Türkçe, Anadolu'da yazı dili olduktan sonra da zaman zaman ihmal edilmiş ve aydınların ilgisizliğine maruz kalmıştır. Bu ilgisizlik yer yer bazı şair ve yazarlar tarafından da kınanmıştır. Bu kınama ve tepkinin ilk örneğini 14. yüzyılın önemli şairlerinden biri olan Kırşehirli Aşık Paşa'da görürüz.

Aşık Paşa'dan sonra yaşayan 14. yüzyılın bir başka şairi Hoca Mesut, pek çok kişinin artık Türkçeye yöneldiğinden söz etmektedir. Bunun nedeni Anadolu beylerinin Türkçeye gösterdikleri ildir.

\15. yüzyılda da nispeten sade bir yazı dili sürdürülmüştür.

\16. yüzyılda *Türk-i basit* (Sade Türkçe) hareketi başlatılır. Ancak güçlü sanatçılar bu akıma sahip çıkmadığı için çok etkili olamaz ve dil gittikçe Arapça ve Tarsça kelime ve kurallarla dolarak ağırlaşır.

\17. yüzyılda iyice ağırlaşan dil, 18. yüzyılın büyük şairlerinin yazdıkları daha yalın eserler sayesinde yeniden sadeleşmeye başlamıştır. Tanzimat devrinde de sadeleşme ihtiyacı çok hissedilmiş ve bunda gazete ve dergilerin katkısı büyük olmuştur.

Tanzimatçılardan sonra birer edebî akım olarak ortaya çıkan Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati akımlarının mensupları, Tanzimatçıların başlattığı dili "anlaşılar kılma" çalışmalarına katılmayıp tam aksi bir yol izlemişler.

\20. yüzyıl başlarında Osmanlı coğrafyasında Türkçe sözlükler yazılmaya başlanması, özellikle Şemsettin Sami'nin çalışmaları oldukça önemlidir. Dil bilgisiyle ilgili eserleri de olan Şemsettin Sami'nin en büyük eseri, Türkçenin de bugüne kadar hazırlanmış en iyi sözlüklerinden biri olan *Kamus-ı Türki'dir*.

İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra sade Türkçe taraftarları Türk Derneğini kurdular ve görüşlerini yayınladıkları bir de dergi çıkardılar.

Daha sonra Selanik'te bir grup aydın Genç Kalemler dergisini çıkardı ve millî bir edebiyatın ancak millî bir dille doğup gelişeceğini iddia eden görüşler ortaya konuldu. Bu grubun önemli isimleri Ömer Seyfettin, Ali Canip ve Ziya Gökalp idi. Başlangıçta çok büyük tepkilerle karşılaşan bu *Yeni Lisan* hareketi zamanla, benimsendi ve önceleri karşı çıkan pek çok aydın, şair ve yazar bu hareketin içinde yer aldı. Bu harekette yazı dilini konuşma diline yaklaştırmak ve Arapça ve Farsça kelimeleri ve gramer kurallarını kullanmadan millî bir dil ve edebiyat oluşturmak esastır.

Osmanlı Devleti'nde Türk Ocağı'nın kurulması, *Türk Yurdu*, *Halka Doğru* ve *Türk Sözü*, *Yeni Mecmua* dergilerinin yayımlanması, sade Türkçe ve millî edebiyat akımının güçlenmesinde büyük bir görev yapmıştır.

\19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başları dünyada Türklük Bilimi araştırmalarının altın çağıdır. Dünyanın önemli

bilim merkezlerinde pek çok bilim adamı Türklük Biliminin çeşitli alanlarında çalışmışlar ve pek çok eser ortaya koymuşlardır.

Dünya'da yapılan bu çalışmalar, Türklere ve Türkçeye çok şey kazandırmış, ayrıca Türkler de kendi dilleri ve medeniyet eserleriyle ilgili pek çok araştırma ve inceleme yapmışlardır.

Yazı devrimi

Arap alfabesi Türkçenin yazımında en geniş coğrafyada ve en uzun süre kullanılan yazı sistemi olduğu, ayrıca din ile de ilişkilendirildiği için değiştirilmesi kolay olmamıştır.

Osmanlı Devleti'nde Latin alfabesine geçme düşüncesi, ilk olarak 1868'de dile getirilmiştir. 1927'de Latin hailerinin kabul edilmesi kararı almış ve 10 Haziran 1928'de Dil Encümeni adıyla bir komisyon kurulmuştur.

Komisyonun uzun süren çalışmaları sonucunda hazırlanan Türk-Latin alfabesi 29 harfli olarak kabul edilir ve bu alfabenin tanıtılması için ülkenin pek çok vilayetine geziler yapılır. Uzun süre devam eden reform tartışmalarından sonra, 1 Kasım 1928 tarihinde Latin harflerine dayanan *Türk Alfabesi* kabul edilir. Kanuna göre, 1929 yılı başından itibaren devlet ile yapılacak bütün yazışmalar ve basılacak her türlü malzeme Yeni Türk Alfabesi ile olacaktır. Bütün yurttan Millet mektepleri açılır ve yeni alfabe herkese öğretilmeye çalışılır.

Atatürk ve Türk dili

Milletler geçmişte ve bugün var olup gelecekte de yaşamaya devam edecekse ancak dilleriyle var olmuşlar ve dilleriyle de yaşayacaklardır. Bu nedenle her milletin kendi dilini koruması büyük önem taşımaktadır.

Tarihte Türkçe ile ilgili ilk uyarı Bilge Kağan'dan gelmiştir. Bu uyarılar tarihin farklı dönemlerinde başka bazı aydın ve devlet adamları tarafından da yapılmıştır.

19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında Avrupa ve Rusya'daki Türklük bilimi çalışmaları, son dönem Osmanlı aydınlarını da etkilemiştir. *Kutadgu Bilic*'in bulunması, Orhun Yazıtları'nın bulunup okunması, *Divânü Lügati't-Türk*'ün bulunması Türk aydınlarında bir heyecan ve güven duygusu oluşturmuştur.

Necip Asım'ın, Şemsettin Sami'nin, Ziya Gökalp ve arkadaşlarının çabaları, Mehmet Emin Yurdakul'un sade Türkçe şiirleri, Süleyman Nazif'in ateşli nesirleri dönemin gençlerinin ve Mustafa Kemal'in düşünce dünyasının oluşmasında çok etkili olmuştur.

20. yüzyılın başlarında yalnız Osmanlı coğrafyasında değil, farklı Türk (ilkelerindeki aydınların da dil ile ilgili çalışmaları, Osmanlı Türk aydınları üzerinde etkili olmuştur. Özellikle Kırım'da Gaspıralı İsmail Bey'in 'Dilde, fikirde, işte birlik' sloganıyla yayınladığı Tercüman Gazetesi, hemen bütün Türk aydınlarını etkilemiştir. Atatürk'ün dil ve kültür konularında attığı adımların arkasında bu etkinliklerin oluşturduğu birikim vardır.

Cumhuriyet'in ilan edilmesinin hemen ardından 1924 yılında Türkiyat Enstitüsü kurulmuş; 1926 yılında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de Birinci Türkoloji Kurultayı toplanmıştır. Bu toplantıda alman Latin asıllı alfabe kabul edilmesi tavsiyesine uyulmuş ve 1 Kasım 1928'de Türkiye bu alfabeyi benimsemiştir.

1931 yılında Türk Tarih Kurumu kurulmuş ve 1932 Temmuz'unda ilk tarih kongresi toplanmıştır.

12 Temmuz 1932'de Türk Dil Kurumu kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır. Bu kurumun ilk faaliyeti olarak 26 Eylül 1932'de Dolmabahçe Sarayı'nda büyük bir dil kurultayı toplanmış ve dille ilgili politikalar bu kurultayda belirlenmiştir.

Türk Dil Kurumu'nun 17 Ekim 1932'de bir bildiriyle öztürkçe hareketi başlamış ve Türkçedeki yabancı unsurlar yerine öztürkçe sözler koymak için derleme, tarama ve anket çalışmaları başlatılmıştır. Derleme çalışmalarıyla yazı dilinde olmayan sözler derlenip bunlardan bir kısmı yazı diline dâhil edildi ve aynı şey tarama çalışmalarıyla yazma eserlerde yapıldı ve Derleme ve Tarama sözlükleri hazırlandı.

1936 yılına kadar süren özleştirme çalışmalarıyla Türkçeye pek çok yeni kelime kazandırıldığı gibi teklif edilen pek çok kelime de dilde kendine yer bulamayıp unutuldu. 1936'da özleştirme çalışmalarının hızı kesildi ancak terimlerin Türkçeleştirilme çabaları devam etti. Ortaöğretimde kullanılan geometri terimlerini bizzat Atatürk Türkçeleştirerek dilimize kazandırdı. 1935 yılında Güneş-Dil Teorisi ortaya atıldı. Artık halkın bildiği, manasını anladığı kelimelerin yabancı dilden geliyor sanılarak feda edilmesi zarureti bu kuramla ortadan kalktı ve dil kendi doğal gelişme seyrine dönmüş oldu.